

DIN CORESPONDENȚA INEDITĂ A LUI GEORGE POP DE BĂSEȘTI PRIVIND LUPTA DE ELIBERARE A ROMANILOR DIN TRANSILVANIA

de BLAGA MIHOC

Scrisorile pe care le prezentăm conțin referiri la lupta pentru eliberare națională a poporului român din ultimele decenii ale sec. al XIX-lea.

Prima scrisoare la care ne referim, aflată la Biblioteca Universitară din Cluj, în fondul de manuscrise „George Pop de Băsești“, este de fapt un apel către intelectualii români din Sălaj, invitați să susțină materialicește pe Alexandru Roman¹, redactorul publicației românești „Federațiunea“, întemnițat de către guvernul din Budapesta în perioada 18 ianuarie 1870—18 ianuarie 1871, în urma unui proces de presă.

Magnații maghiari i-au intentat lui Alexandru Roman două procese de presă : primul datorită publicării articolelor *Din Transilvania*² și *Români în dualism*³, iar al doilea pentru publicarea *Pronunțamentului de la Blaj*⁴.

În primul proces Al. Roman este achitat dar în cel de al doilea, judecat la 18 martie 1869, este pedepsit cu un an de închisoare, cu o amendă de 500 florini, cu plata cheltuielilor de judecată (29 florini 4 crăițari) și a tălmăciului (8 florini)⁵.

Un cunoscut al său îl roagă, imediat după proces, să semneze și înainteze o cerere de grațiere către împărat ; ferm și neînduplecat, Al. Roman refuză, pe motiv că semnarea petiției ar echivala cu recunoașterea vinovăției.

Întemnițat pentru un an de zile, el a devenit o personalitate marcantă a luptei pentru eliberarea Transilvaniei. Iosif Vulcan „I-a compus și dedicat (o) doină (...) ce s-a lătit și care mai târziu, cu schimbarea numelui, s-a atribuit dr. V. Lucaciu“⁶.

Pentru a putea plăti amenda, Al. Roman apelează, prin scrisori și pe cale publicitară, la câțiva fruntași ai intelectualității românești, între care și la George Pop de Băsești⁷.

Oamenii simpli, țărani din Sălaj, invitați de „badea George“, erijat în „colectante“, au dat din puținul lor pentru ajutorarea lui Al. Roman. La 30 decembrie 1869 George Pop de Băsești a trimis redacției „Federațiunii“ primul ajutor bănesc. La 17 ianuarie 1870 Al. Roman se grăbește să-i mulțumească, manifestându-și, în ajunul întemnițării sale, încrederea în justețea cauzei pe care o reprezenta, și cerînd „pentru 27 sau 28 a luni (ianuarie) ... (lui) G. Pop de Băsești să mai facă rost de ceva ajutoare pe care să le trimită nu pe numele ziarului, ci pe acela al nevastei sale la Buda Pesta“⁸.

¹ Vezi pentru viața și activitatea lui Al. Roman : I. Dinurseni, *Alexandru Roman*, Sibiu, 1897 ; C. Pavel, *Alexandru Roman 1826—97*, Beluș, 1927 ; T. Neș, *Oamenii din Bihor*, Oradea 1977, p. 104—120.

² „Federațiunea“, nr. 25 și 28 din 1868.

³ *Ibidem*, nr. 38 din 1868.

⁴ *Ibidem*, nr. 73, din 1868.

⁵ I. Dinurseni, *op. cit.*, p. 14.

⁶ *Ibidem*, p. 15.

⁷ Vezi pentru viața și activitatea lui George Pop de Băsești : I. Georgescu, *George Pop de Băsești*, Oradea, 1935.

⁸ *Ibidem*, p. 221.

Acestei din urmă scrisori, din 17 ianuarie 1870, i se datorează lansarea apelului amintit, scris cu mîna în mai multe exemplare de către George Pop de Băsești și Mihai Pop, jude cercual în Cehu Silvaniei, și prezentat, probabil, în fața unei adunări a intelectualilor sălăjeni⁹.

Este interesant de urmărit în acest apel logica argumentelor cu care se motivează necesitatea sprijinirii lui Al. Roman de către popor. Semnatarii apelului sînt convinși că faptele lui Al. Roman nu s-au efectuat din interese particulare, ci din patriotism, care în cazul acesta înseamnă lupta pentru egala îndreptățire a românilor transilvăneni cu celele naționalități.

Pe lângă aceasta, reluînd idei mai vechi, afirmate și cu alte ocazii¹⁰, George Pop de Băsești manifestă și în acest apel ideea că poporul român are fireasca datorie de a sprijini, în genere, literatura națională, acest instrument eficace de educație.

Alexandru Roman nu va uita niciodată serviciile pe care i le-a făcut George Pop de Băsești! Acest lucru e dovedit, între altele, și de grija pe care a purtat-o celor închiși la Vaț, în urma procesului memorandiștilor¹¹.

Tocmai de aceea, din închisoarea de la Vaț¹², George Pop de Băsești i-a adresat lui Al. Roman trei scurte scrisori (vezi anexa 1). Scrise pe hîrtie cartonată de mici dimensiuni, stil carte de vizită, cele trei scrisori strecurate peste controlul gardienilor, deși lapidare, stau mărturie pentru faptul că memorandiștii aveau deplină încredere în Al. Roman și că acesta, deși se retrăsese din viața politică, a aderat pe deplin la mobilurile „Memorandului”.

În prima dintre ele, din 4 decembrie 1894, George Pop de Băsești îl roagă pe Roman să se îngrijească ca fostul ministru de Externe al Franței Léopold Flourens, aflat în vizită în Ungaria, să fie informat în spiritul adevărului despre adevăratele mobiluri ale acțiunii memorandiste, pe care politicienii maghiari încercau să le escamoteze.

În cea de a doua scrisoare, din 12 ianuarie 1895, Al. Roman este rugat să confirme veridicitatea unor date publicate în „Tribuna”, care ar putea servi în întreprinderea unor demersuri pentru o eventuală anulare a pedepselor celor închiși de pe urma procesului memorandist.

A treia scrisoare, elaborată la 6 februarie 1895, confirmă primirea unui răspuns pozitiv de la Alexandru Roman, referitor, cu siguranță, la ceea ce-i solicitase George Pop de Băsești în scrisoarea din 12 ianuarie același an: cele cîteva cuvinte ale scrisorii pomenesc și despre solidaritatea generală a poporului român cu cei întemnițați.

⁹ În 28 ianuarie 1868 a avut loc în localitatea Babța din Sălaj o „conferență națională” prezidată de Ioan Cucu și avînd ca notar pe A. Cosma. Acolo se întruniră reprezentanții români din conducerea comitatului, între care și George Pop de Băsești, spre a-și manifesta nemulțumirea față de legea naționalităților; el hotărîu să se întrunească și pe viitor și să acționeze „prin toate mijloacele ertate de lege pentru schimbarea ei, fiindcă astfel pretinsa egalitate a devenit iluzorie” (Cf. „Gazeta Transilvaniei”, nr. 11, din 12/21 ianuarie 1869).

¹⁰ Vezi pentru această chestiune o scrisoare din tînerete, nedată, a lui George Pop de Băsești, către canonicul Nicolae Borbola, aflată la Biblioteca Universitară din Cluj, fondul de manuscrise „George Pop de Băsești”, fila 1 și publicată în rezumat de Ioan Georgescu, op. cit., p. 23.

¹¹ Vezi pentru această chestiune LP.P(app), Procesul Memorandului românilor din Transilvania. Acte și date, vol. I și II, Cluj, 1933-1934; V. Netea, Istoria Memorandului românilor din Transilvania și Banat, București, 1947.

¹² Din închisoare, George Pop de Băsești a înaintat ministrului Justiției un memoriu, în care arată, între altele, că în Imperiul habsburgic „pentru durerile și dorințele noastre (ale românilor — n.n.) juste și adevărate nu există nici inimă nici suflet”, că pedepsele aplicate memorandiștilor stau „în flagrantă contradicție cu dispozițiunile fundamentale ale dreptului depus în legile Ungariei” și că nici un mijloc de represivitate, oricît de aspru ar fi, nu poate să-l abată pe el și pe ceilalți de la calea justă a luptei pentru drepturile și libertățile poporului român: „Orice pedepse ne-ați măsura și orice vexări și șicane ați izgodit — arată el — nici pe mine și nici pe soțul mei nu ne veți putea să ne abateți din calea apărării și eloptării drepturilor noastre naționale. Noi luptăm, cu arme legale — continuă George Pop de Băsești —, pentru o cauză mare. Conștiința dreptății acestei cauze ne întărește în puteri și înalță în suflet, încît fără teamă primim în fața tuturor loviturilor și nelinișcările vom lucra și lupta pînă la ultima consecvență, fiecare la locul său” (Biblioteca Universitară din Cluj, fondul de manuscrise „George Pop de Băsești”, filă nedată, datînd probabil din aprilie 1895).

Această solidaritate s-a continuat din atașamentul față de deputații români, a căror voce se făcea auzită, de multă vreme, în Parlamentul budapestan, susținând drepturile și libertățile națiunii române din Transilvania.

Argumentația acestor parlamentari, între care și a lui George Pop de Băsești, avea un suport documentar-informativ solid.

Semnificativă în acest context este scurta scrisoare a lui George Pop de Băsești către George Barițiu, din 12 aprilie 1879 (vezi anexa 2), prin care, în ajunul dezbaterii în Parlament a „proiectului de maghiarizare“, „badea George“ îl ruga pe Barițiu să-i furnizeze date privind trecutul și lupta poporului român pentru menținerea ființei sale de-a lungul secolelor, și să insiste ca de la București să i se expedieze fiicei sale Elena decorația „Mîngiere și alinare“, care i se atribuiseră pentru meritele dovedite cu ocazia stringerii și trimerii de ofrande pentru armata română în timpul războiului de independență¹³.

Reprezentanții cauzei drepte a poporului român din Transilvania erau susținuți moral și material și de către românii de peste munți, din România. Memorandiștii închiși la Vaș și Seghedin au primit tot timpul ajutoare din partea „Ligii pentru unitatea culturală a tuturor românilor“¹⁴.

Aceste ajutoare „îndătinate“, cum le numea George Pop de Băsești, au continuat să fie acordate în următorii ani și altora, aflați la strimtoare sau închiși în temnițele din Vaș, Seghedin și Pesta.

Relevantă în sensul acesta este scrisoarea pe care o adresa George Pop de Băsești la 15 decembrie 1899 lui Ștefan Periețeanu Buzău, președintele „Ligii pentru unitatea culturală a tuturor românilor“ (vezi anexa nr. 3), pe care îl ruga printr-un intermediar, un oarecare Popovici, să trimită „subvenția îndătinată“ la Arad, pe adresa directorului băncii „Victoria“, dr. Nicolau Oncu, spre a fi trimisă la Seghedin, cu siguranță vreunui român întemnițat de către guvernanții maghiari.

Adăugate efortului mare, general, ajutoarele materiale, primite, după cum observăm și din această scurtă scrisoare, din partea Ligii, au contribuit la sprijinirea luptei naționale a românilor.

Putem conchide, astfel, că lupta națională dreaptă a românilor din Transilvania a găsit un suport continuu din partea românilor de peste munți. Aceste legături firești au pregătit marele act al unirii de la 1 Decembrie 1918.

Anexa 1

„Vaș 4/12, 1894

Scumpe frate Alexandre !

În «Egyetértés» de astăzi se comunică că fostul ministru de externe al Franței, Flourens, se află în Pesta și că mai vertos se interesează de cauza română și că dău informează Helffi, Weltere, Tisza.

Așa Te rog eu și conștii ca tu, cu înțelepciunea ta, să afli cât și modu să fie informat conform adevărului și din partea noastră a românilor. Sum convins că și tu vei face de mare însemnătate ca să se facă asta !

Primește sălutările noastre a(te) tuturor, iar eu te sărut și îmbrăçoșez, fiind alu tău purure devotat

G. Pop
(Géorg Pop de Băsești)“

¹³ Edificatoare pentru episodul decorării fiicei lui George Pop de Băsești, Elena, căsătorită cu Francisc Hossu Longin, este o scrisoare adresată de Elena lui George Barițiu, în 13 decembrie 1878. Scrisoarea se află la Biblioteca Academiei R.S.R., Corespondența Barițiu, manuscris 1087, fila 290.

¹⁴ În timpul detențiunii lui Vasile Lucaclu, în urma procesului memorandist, Paulina, soția acestuia, i-a scris, în mai multe rânduri, lui Ștefan Periețeanu Buzău, președintele „Ligii pentru unitatea culturală a tuturor românilor“, relatindu-i despre starea sănătății soțului ei și mulțumindu-i pentru ajutorul bănesc trimis. În una din aceste scrisori ea îl ruga pe Periețeanu să dea fetelor lui Lucaclu, Tertulia și Veturia, aflate la studii în București, câte 50 franci de fiecare, pe care să-i rețină „din cotizațiunea proximă“ ce o acordau membrii Ligii lui Vasile Lucaclu aflat la închisoare (Biblioteca Academiei R.S.R., Fond Periețeanu-Buzău, manuscris S 39 CLXX)

„Frate Alexandre !

Ne adresăm la tine ca la un archiv viu pe care ni l-a dat Dumnezeu cu rugare se confirmezi autenticitatea datelor din (s.a.) «Tribuna». D-nul care ți lu prezentu — juristul Petiția. Și adevădatele aceste, eventual, te rog se le completezi (s.a.), la tot cazul se te convingi despre autenticitate acoloru ca se ne putem provoca cu securitate (s.a.) la ele ; și asta se ne confirmezi prin subscrierea ta tot prin junele Petiția.

De asemenea, am avea mare bucurie dacă ne-ai mai împărtăși de fericire de a te pute serba aici între noi.

Vaș, 12 Ianuarie 1895“

(Scrisoarea este scrisă pe cartea de vizită cu numele lui George Pop de Băsești, tipărită)

„Scumpe frate Alexandre,

Am primit, cu mulțumire epistola ta.

Te așteptăm cu doru și suntem de părere că interpelare se nu se face până ce nu vom conferi — deci vino !

Spre orientare : acuzare înaintea lumii cu scopul a ne în-negri în sus.

Agitație provine din însuși faptul că suntem aici, și cu cât vor li mai stricți cu atât vor crește.

Te sdrutd al tdu
George Pop de Băsești
Vaș, 6 a 2-a 895“

(Biblioteca Academiei R.S.R., Corespondență, fond. Al. Roman, S $\frac{DCCCXXXIII}{53}$ (1—3)).

Anexa 2

„Băsești (Ifyészfalvai
12 aprilie 1879

Preaonorate Domnule !

Mai înainte de toate vă oftez srbători fericite ;

Atotputintele să vă trdăscd la mulți (ani) se ajungeți renașterea, nu numai parțiala, a mult cercatei națiuni, ci una renaștere generală a ei.

În dezbaterea proiectului de maghiarizare voiesc încă una dată și probabilmente ultima oară a mai vorbi serios cu orbiții de D-zeu de unguri (se referă la deputații din Parlamentul de la Budapesta — n.n.).

Vă rog, dacă veți dispune de timp, să-mi comunicați ce ați afla mai cu cale a li se spune ; ceva schițe, date e.t.c., e.t.c., din evenimentele mai speciale a luptei naționale. Fetia noastră Elena încă n-a primit Crucea Dmnei Elisabeta și vă rog și eu să aveți bunătatea casualmente a vă interpune pentru expedierea aceia.

Primiți vă rog expresiunea sinceră și deosebită stime ce vă păstrez, fiind al pr. dom voastre devotat, Gergely Pop

Posta ultimă, Szldgy — Cseh“.

(Biblioteca Academiei R.S.R., Corespondența Barliu, manuscris 1008, fila 173).

Anexa 3

„Stimate Domnule !

Referatele de aici nu mi-a permis ca prin solul d-tale Popovici se-ți răspund la întrebarea că cum și pe ce canal s-ar pute transmite, pe viitoru, mai cu înlesnire subvenția îndătinată.

Astăzi, având ocașune binevenită, mă grădesc a-ți notifica că subvenția mai cu înlesnire s-ar pute transmite prin cutareva bancă de acolo la adresa băncii «Victoria», în Arad, respective la adresa lui dr. Nicolau Oncu, director la banca «Victoria», de unde apoi, în mod sigur și direct, s-ar face expediție ulterioară și aci și la Segedin, fiind acest bărbat om de toată încredere.

Profit de această ocașune ca și de astă dată să vă aduc călduroasa mulțumită att stim. douătre, cit și nobililor conșoți, pentru generoasele jertfe și multele ustenele care le poneți în serviciul cauzei noastre naționale.

Primiți, vă rog, expresiunea deosebită mele reverințe și dragoste frățească, fiind al sttm voastre sincer și devotat frate.

George Pop de Băsești
15/12.1899“

(Biblioteca Academiei R.S.R., Corespondență, fond. Perlețeanu Buzdu, manuscris S $\frac{8}{CLXXI}$).

**DE LA CORRESPONDANCE INÉDITE DE GEORGE POP
DE BĂSEȘTI QUANT À LA LUTTE DE LIBÉRATION
NATIONALE DES ROUMAINS DE TRANSYLVANIE**

R é s u m é

L'auteur présente quelques lettres adressées par George Pop de Băsești aux différentes personnalités roumaines.

Dans ces lettres on fait références intéressantes quant à l'appui accordé par le peuple aux combattants pour la libération nationale des roumains de Transylvanie.